

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
Афоніної Ольги Володимирівни
«Конституційно-правові форми політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій»
яка подається на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 – Право
за спеціальністю 081 – Право

1. Оцінка роботи здобувача у процесі підготовки дисертації і виконання індивідуального плану навчальної та наукової роботи.

Аспірантка Афоніна Ольга Володимирівна виконала у повному обсязі Індивідуальний план Освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії. Освітня програма в обсязі 40 кредитів ECTS виконана у повному об'ємі. Вона успішно склала чотири заліки та п'ять екзаменів з таких дисциплін:

Заліки:

- 1) «Філософські засади та методологія наукових досліджень»;
- 2) «Підготовка наукових публікацій та презентація результатів досліджень»;
- 3) «Науковий менеджмент»;
- 4) Асистентська практика;

Екзамени:

- 5) «Іноземна мова для аспірантів» (англійська мова);
- 6) «Сучасна правова доктрина» (за профілем);
- 7) «Конституційна юстиція»;
- 8) «Засади конституційного ладу»;
- 9) Конституційно-правове забезпечення недоторканності приватного життя (прайвесі).

Всі заплановані види робіт було виконано своєчасно. Здобувач плідно співпрацював з науковим керівником протягом усього терміну навчання в аспірантурі.

2. Обґрунтування вибору теми дослідження.

Перехід світової спільноти від індустріального до інформаційного суспільства суттєво позначився на формах політичної активності громадян. Дедалі більше таких форм здійснюється з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) і з огляду на їх важливість для розвитку електронної демократії та забезпечення політичних прав і свобод громадян отримує конституційно-правове регулювання.

Поняття політико-правової активності громадян в Інтернеті є міждисциплінарним та включає такі практики, як електронне голосування, електронні звернення та петиції, онлайн-консультації, онлайн-опитування, громадський діалог на Інтернет-форумах, онлайн-чати, прийняття групових рішень в онлайн-режимі тощо.

Різним видам активності громадян у глобальній мережі були присвячені спеціальні міжнародні науково-практичні конференції: в університеті Карнегі-Меллона (2003 р.), в Стенфордському університеті (2005 р.), Каліфорнійському університеті в Берклі (2008 р.), в Лідському університеті (2010 р.) та ін. На них було акцентовано увагу на тому, що активність громадян у мережі Інтернет отримує на сьогодні вирішальне значення для функціонування відкритого демократичного суспільства і побудови суспільного консенсусу. Зокрема, інтернет-обговорення можуть мати позитивні наслідки для демократії, адже соціальні медіа можуть посилювати громадянську участь та демократичне прийняття рішень. Онлайн-простір дозволяє забезпечити більш рівноправні та децентралізовані комунікації, об'єднуючи численних за різноманітними підставами (сферами діяльності, віком, місцем проживання. При цьому

учасники мають рівні можливості висловлювати свої думки, порушувати питання та обмінюватися інформацією.

Питання, пов'язані з конституційно-правовими засадами взаємодії людини і держави в умовах інформаційного суспільства, досліджували в загальному контексті як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, зокрема: Ю. Атаманова, О. Баранов, О. Барназюк, Д. Бел, О. Денісова, М. Кастельс, В. Кір'ян, А. Колодюк, М. Макклуюн, Й. Масуда, О.А. Миндрова, І. Мукомела, О. Нестеренко, В. Політанський, І. Роскошний, М. Савюк, В. Серьогін, Е. Тофлер, В. Цимбалюк, Ф. Уебстер, О. Чуб та ін. Окремі аспекти електронної демократії розглядали у своїх працях О. Бухтатий, І. Климков, М. Липчук, А. Мезенцев, А. Назарко, С. Соловйов, Я. Турчин та інші. Проте форми політико-правової активності громадян у конституційно-правовому аспекті досі не були предметом самостійного дисертаційного дослідження.

Бурхливий розвиток ІКТ і зумовлена ним поява дедалі нових форм політичної активності громадян потребують адекватного правового регулювання, а оскільки така активність має значною мірою політичний характер, – то й регулювання на конституційно-правовому рівні. Втім доктринальна основа для такого регулювання поки що перебуває на стадії формування, що не відповідає сучасним політико-правовим і технологічним викликам, які постали перед сучасним суспільством.

Вказані питання є актуальними не лише з суто теоретичного погляду, а й в праксеологічному аспекті. На сьогодні для українського суспільства особливої актуальності й гостроти набуває питання організаційно-правового механізму реалізації політичної активності громадян як важливого елемента електронної демократії.

Об'єктом дослідження є система суспільних відносин, пов'язаних із правовим забезпеченням політичної активності громадян. **Предметом** дослідження є конституційно-правові форми політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою ІКТ.

Метою даного дисертаційного дослідження є формування цілісної концепції конституційно-правових форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою ІКТ, та формулювання загальних підходів до їх врегулювання в конституційному законодавстві України з урахуванням сучасних політико-правових реалій і тенденцій розвитку інформаційного суспільства.

Для реалізації поставленої мети визначено наступні **завдання** дисертаційного дослідження:

- визначити поняття та ознаки конституційно-правових форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою ІКТ;
- встановити видове розмаїття конституційно-правових форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою ІКТ, здійснити їх класифікацію;
- з'ясувати роль і місце конституційно-правових форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), у системі електронного врядування та електронної демократії;
- розкрити міжнародно-правові стандарти регулювання форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою ІКТ, та їх вплив на національне законодавство;
- узагальнити досвід зарубіжних держав щодо визначення конституційно-правових основ регулювання форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою ІКТ;
- обґрунтувати пріоритетні напрямки розвитку конституційно-правового регулювання форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою ІКТ, в Україні.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є філософський діалектико-матеріалістичний підхід, що передбачає розгляд права, держави та ІКТ як матеріальної реальності, що існує об'єктивно і невинно розвивається під впливом внутрішніх суперечностей за активної, творчої ролі людини. Юридичну природу конституційно-правових форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою ІКТ, а також зміст конституційно-правових інститутів, що закріплюють ці форми, досліджено за допомогою герменевтичного, формально-логічного та формально-юридичного методів (підрозділи 1.1-1.2, 2.2-2.3). Роль і значення тих чи інших форм політичної активності громадян, що реалізуються за

допомогою ІКТ, в системі електронного врядування та електронної демократії розглянуто з використанням системно-структурного і структурно-функціонального методів (підрозділ 1.3). Хронологічний історико-правовий метод дослідження застосований для дослідження еволюції конституційно-правового регулювання форм політичної активності громадян в Україні та зарубіжних державах (підрозділи 2.2-2.3). Сучасні конституційні моделі регулювання правових форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою ІКТ, досліджено в порівняльно-правовому плані (підрозділ 2.2). Логіко-семантичний метод надав можливість сформулювати рекомендації щодо внесення змін і доповнень до чинного конституційного законодавства (підрозділ 2.3). У роботі над усіма структурними підрозділами дисертації широко використано такі логічні прийоми, як аналіз і синтез, визначення і класифікація. При дослідженні поняття та сучасного стану конституційно-правового забезпечення політичної активності громадян, електронного врядування й електронної демократії в Україні та за кордоном (підрозділи 1.1., 2.2, 2.3) використано статистичний і соціологічний методи.

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Тема дисертаційного дослідження сформульована згідно із Законом України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11 липня 2001 р. № 2623-III та Пріоритетними напрямками фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі права, передбаченими Стратегією розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 роки. Тема дисертації затверджена вченою радою юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, протокол № 3 від 24.10.2018 р.

4. Особистий внесок дисертанта в отриманні наукових результатів та їх новизна.

Особистий внесок дисертанта в отриманні наукових результатів та їх новизна полягає в наступному:

у перше:

- введено в науковий обіг поняття «конституційно-правові форми політичної активності громадян», під якими пропонується розуміти зовнішні прояви активної поведінки особи в політичній сфері, котрі в силу їх значущості для демократичного устрою отримують конституційно-правове закріплення у вигляді певних основних прав і свобод людини і громадянина (або окремих правомочностей, що складають ці права і свободи), гарантуються державою і характеризують спосіб реалізації політичної активності в юридичній площині;

- розкрито юридичну природу конституційно-правових форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою ІКТ; їх пропонується розуміти як зовнішній вираз здійснення народовладдя, що визначений державою для забезпечення і реалізації політичних прав і свобод громадян та ґрунтується на використанні програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збирання, обробки, зберігання, розповсюдження, демонстрації та використання даних в політичних інтересах їх користувачів;

- визначено ознаки конституційно-правових форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою ІКТ; до таких ознак віднесено: політико-правова природа; конституційно-правове закріплення; демократизм, технологічність, оперативність, транскордонний характер, інтерактивність, транспарентність, необхідність електронної ідентифікації суб'єкта, доступність, адаптивність;

- встановлено видове розмаїття конституційно-правових форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою ІКТ; здійснено їх класифікацію за багатьма критеріями, у т.ч.: за їх функціями; за характером мотивації суб'єкта; за способом реалізації; за цільовою спрямованістю; за ініціатором, за суб'єктом; за змістом; за ступенем обов'язковості проведення; за характером обов'язковості наслідків; за результатом, на досягнення якого спрямовані; за масштабом та значущістю питань, що вирішуються; за сферами суспільного життя, яких вони стосуються; за форматом взаємодії інструмента ІКТ із громадянами;

- встановлено діалектичний зв'язок між розвитком різних форм політичної активності

громадян і відповідними демократичними інноваціями для участі в управлінні державними справами; обґрунтовано, що названі форми, реалізовані через ІКТ, відіграють ключову роль у формуванні механізмів електронного врядування (*e-government*) і електронної демократії (*e-democracy*);

- запропоновано інтегрований підхід до розуміння конституційно-правових форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою ІКТ, через їх розгляд у трьох взаємопов'язаних аспектах; через механізми електронної участі (*e-participation*), через їхню роль у здійсненні електронного врядування (*e-government*) та через їх інтеграцію в правову систему (*involvement in the legal system*) задля забезпечення ефективної реалізації особистих і політичних прав громадян у цифровому середовищі;

- узагальнено зарубіжний досвід щодо визначення конституційно-правових основ регулювання форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою ІКТ; обґрунтовано висновок про лідируючі позиції держав-членів Європейського Союзу (передусім Данії, Естонії, Нідерландів, Фінляндії та Швеції) у даній сфері, а відтак про доцільність слідування національного законодавства в руслі відповідних правових стандартів ЄС.

удосконалено:

- доктринальні підходи до розуміння міжнародно-правових стандартів у галузі прав людини; визначено міжнародно-правові принципи у сфері реалізації правових форм політичної активності громадян за допомогою ІКТ: 1) сумісності з демократичним устроєм держави; 2) рівного доступу; 2) свободи вибору форм; 3) рівнозначності онлайн і офлайн форм; 4) надійної автентифікації громадян; 5) захисту персональних даних; 6) оперативності й результативності; 7) забезпечення юридичного захисту прав та інтересів громадян;

- наукові погляди на зарубіжний досвід конституційно-правового регулювання форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою ІКТ; виокремлено чотири основні підходи до формування правової політики держави у сфері електронної демократії: ліберальний, централізований, партисипативний, а також комплексний;

дістали подальший розвиток:

- вчення про «покоління» конституцій та особливості їх форми і змісту; з'ясовано, що жодна із сучасних конституцій, незалежно від того, до якого «покоління» вона належить, не виокремлює правові форми політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою ІКТ, побіжно розглядаючи названі форми лише як прояв тих чи інших громадянських і політичних прав особи (чи їх окремих правомочностей) за способом (інструментарієм) їх реалізації;

- наукові погляди на еволюцію до конституційно-правового регулювання форм політичної активності громадян, що здійснюються за допомогою ІКТ; з'ясовано, що за загальним правилом, першим кроком на цьому шляху є прийняття так званого інформаційного законодавства, другим – внесення змін до законів про звернення громадян (в частині електронних звернень і петицій) та про адміністративні процедури (в частині запровадження електронних комунікацій G2C), а третім – запровадження ІКТ у виборчий та референдний процес;

- пропозиції щодо вдосконалення конституційно-правового регулювання за предметом дослідження; зокрема, запропоновано прийняти Закон України «Про електронну демократію», який би комплексно врегулював систему й порядок реалізації правових форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою ІКТ, в системному зв'язку з питаннями цифрової ідентифікації особи, захисту персональних даних, розвитку електронного врядування на всіх рівнях державно-політичної організації.

5. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, результатів і висновків дисертації Афоніної О. В. забезпечена застосуванням в якості методологічної основи дослідження філософського діалектико-матеріалістичного підходу, що передбачає розгляд права, держави та ІКТ як матеріальної реальності, що існує об'єктивно і невинно розвивається під впливом внутрішніх суперечностей за активної, творчої ролі людини.

Основні результати дисертаційного дослідження опубліковані у вітчизняних фахових виданнях та доповідалися на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях. Висновки дисертаційної роботи є обґрунтованими. Усі сформульовані в дисертації положення наукової новизни та висновки є результатом власних досліджень автора.

6. Наукове, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Наукова новизна отриманих результатів зумовлена тим, що проблема конституційно-правових форм політичної активності громадян, котрі реалізуються за допомогою ІКТ, досі не була предметом дисертаційного чи монографічного дослідження, а наявні здобутки вітчизняних і зарубіжних авторів у даній сфері не можуть задовольнити потреби вітчизняної політико-правової практики. Новаторським є й методологічний підхід автора, оскільки в дисертації вперше надано юридичну характеристику електронного врядування й електронної демократії через конституційно-правові форми політичної активності громадян.

Результати досліджень Афоніної О. В., що містяться у роботі, можуть бути використані:

- у науково-дослідній сфері – як підґрунтя для подальших наукових пошуків з актуальних проблем сучасного конституціоналізму, у сфері основ правового статусу особи, сучасної конституційної державності, конституційно-правового регулювання форм безпосередньої демократії;

- у нормотворчій діяльності – як теоретичний матеріал при розробці концепцій та проектів нормативно-правових актів для вдосконалення національного законодавства, що регулює правові основи електронного врядування й електронної демократії в Україні;

- у навчальному процесі – як доктринальна основа для підготовки підручників, інших навчальних і навчально-методичних матеріалів з конституційного права України, державного права зарубіжних країн, при підготовці аспірантами та студентами своїх наукових робіт тощо;

- у правовиховній роботі серед населення – як наукова база підвищення правової культури посадових осіб та пересічних громадян, подолання відчуження громадян від влади, вкорінення в масову свідомість переконання про необхідність залучення до управління державними справами та роз'яснення можливих форм такої участі, аби тим самим сприяти формуванню у громадян демократичної політико-правової культури.

7. Повнота викладення матеріалів дисертації в роботах, опублікованих автором.

Основні теоретичні положення і висновки дисертації викладені у 15 наукових публікаціях, з яких 5 наукових статей у фахових виданнях України, 1 наукова стаття у міжнародному науковому виданні, а також тези 8 доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях та 1 тези доповіді на всеукраїнській науково-практичній конференції.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Афоніна О. В. Реалізація політичних прав громадян через онлайнові (електронні консультації). *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 3 (Спецвипуск). С. 220–223. URL: <https://visnik.dduvs.edu.ua/index.php/visnyk/issue/view/40/12>.

2. Afonina O. V. Constitutional and legal forms of political activity of citizens implemented with the help of information and communication technology: concepts, tasks and functions. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 4. С. 84–88. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/11/17-1.pdf>.

3. Афоніна О. В. Класифікація конституційно-правових форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: «Право»*. 2022. Вип. 72. Ч. 1. С. 217–222. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/01/38.pdf>.

4. Афоніна О. В. Розвиток законодавства про конституційно-правові форми політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій: досвід України. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: «Право»*. 2023. № 35. С. 52–67. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/21868>.

5. Афоніна О. В. Штучний інтелект як чинник впливу на розвиток електронної демократії: законодавчий досвід ЄС та України *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: «Право»*. 2024. Вип. 38. С. 54–62. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/24653>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Афоніна О. В. Конституційно-правові форми політичної активності громадян, що реалізуються з допомогою інформаційно-комунікаційних технологій: до постановки проблеми. *Сучасний вимір прав людини: конституційний контекст (XI Тодиківські читання)*: зб. матеріалів учасн. Міжнар. наук. конф. (м. Харків, 26–27 жовт. 2018 р.). Харків, 2018. С. 27–28. URL: <https://tchytannya.org.ua/wp-content/uploads/todyka/digest/digest-11.pdf>.

2. Афоніна О. В. «Hate speech» та реалізація політичних прав громадянами за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. *Парадигми конституційного права: історія та сучасність (XI Тодиківські читання)*: зб. матеріалів учасн. Міжнар. наук. конф. (м. Харків, 1–2 лист. 2019 р.). Харків, 2021. С. 105–107. URL: <https://tchytannya.org.ua/wp-content/uploads/todyka/digest/digest-12.pdf>.

3. Afonina O. V. About the principles of legal forms of realization of political activity of citizens with the use of ICT. *Problèmes et perspectives d'introduction de la recherche scientifique innovante: Recueil de rapports scientifiques de la Conférence scientifique et pratique internationale* (Bruxelles, 29 novembre 2019). Numéro 6. P. 62–64. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/conferences/issue/view/2019.11.29/2019.29.11.v6>.

4. Афоніна О. В. Досвід місцевого самоврядування країн Європейського Союзу в запровадженні інструментів електронної участі громадян. *Регіональна політика ЄС: концепції, напрями, значення для України*: зб. матеріалів учасн. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 23 квіт. 2021 р.). Харків, 2021. С. 115–118. URL: https://law.karazin.ua/resources/doks2021/nauka/repositary/Konferentsiia_23-04-2021_Zbirka_tez.pdf.

5. Афоніна О. В. Щодо нормативно-правового врегулювання конституційно-правових форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. *Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Україні*: зб. матеріалів учасн. Х Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 7 груд. 2021 р.). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2021. С. 14–16. URL: <https://univer.km.ua/sites/default/files/%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C/%D0%A5%20%D0%92%D1%81%D0%B5%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%82%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%BA%20%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%86%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%81%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%80%D1%8F%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B2%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96%2007.12.2021.pdf>.

6. Афоніна О. В. Міжнародно-правові стандарти регулювання форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. *Муніципальна реформа в контексті євроінтеграції України: позиція влади, науковців, профспілок та громадськості*: зб. матеріалів учасн. Міжнар. наук. конф. (м. Київ, 10 груд. 2021 р.) Київ, 2021. С. 289–295. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Materials_V_Conference_Dec_10_2021_0.pdf.

7. Афоніна О. В. Основні напрями розвитку електронної демократії задля забезпечення прав і свобод громадян України. *Децентралізація публічної влади в Україні: здобутки, проблеми та перспективи*: зб. матеріалів учасн. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 17 черв. 2022 р.). Львів, 2022. С. 284–289. URL: <https://constitutionalist.com.ua/wp-content/uploads/2022/08/ZBIRNYK-international-konfer.-Lviv-2022.pdf>.

8. Афоніна О. В. Цифрова особистість як необхідний елемент функціонування електронної демократії. *Конституційне право ЄС в аспекті євроінтеграції України*: зб. матеріалів учасн. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 21 квіт. 2023 р.). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. С. 144–147. URL: https://law.karazin.ua/resources/doks2021/nauka/repozitary/Konferentsiia_21-04-2023_Zbirka_tez.pdf.

9. Афоніна О. В. Щодо досвіду Європейського Союзу в підході до законодавчого регулювання штучного інтелекту як чинника впливу на розвиток електронної демократії. *Права людини в правовій системі ЄС*: зб. матеріалів учасн. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 26 квіт. 2024 р.). ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2024. С. 11–14. URL: https://law.karazin.ua/resources/doks2021/nauka/repozitary/Konferentsiia_26-04-2024_Zbirka_tez.pdf.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

1. Afonina O. V. Influence of electronic participation on sustainable governance of country. *Grail of science*. 2021. № 9. P. 136–139. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/grail-of-science/issue/view/22.10.2021/614>.

Результати дисертаційної роботи повністю відображено в публікаціях.

8. Апробація матеріалів дисертації.

Основні результати досліджень були представлені, обговорені і опубліковані в тезах доповідей вітчизняних та міжнародних науково-практичних конференцій: «Сучасний вимір прав людини: конституційний контекст (XI Тодиківські читання)» (м. Харків, 26-27 жовтня 2018 р.), «Парадигма конституційного права: історія та сучасність» (м. Харків, 1-2 листопада 2019 р.), «Problèmes et perspectives d'introduction de la recherche scientifique innovante» (м. Брюссель, 29 листопада 2019 р.), «Регіональна політика ЄС: концепції, напрями, значення для України» (м. Харків, 23 квітня 2021 р.), «Муніципальна реформа в контексті євроінтеграції України: позиція влади, науковців, профспілок та громадськості» (м. Київ, 10 грудня 2021 р.), «Децентралізація публічної влади в Україні: здобутки, проблеми та перспективи» (м. Львів, 17 червня 2022 р.), «Конституційне право ЄС в аспекті євроінтеграції України» (м. Харків, 21 квітня 2023 р.), «Права людини в правовій системі ЄС» (м. Харків, 26 квітня 2024 року). Крім того, окремі аспекти дослідження доповідалися на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Україні» (м. Хмельницький, 7 грудня 2021 р.).

9. Дотримання академічної доброчесності.

На підставі вивчення тексту дисертації здобувача, наукових праць здобувача та Протоколу контролю оригінальності (перевірку наявності текстових запозичень виконано в антиплагіатній інтернет-системі StrikePlagiarism.com) встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності. Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

10. Оцінка мови та стилю дисертації.

Матеріал дисертації викладено в логічній послідовності та доступний для сприйняття. Дисертація написана науковим стилем мовлення, структура дисертації відповідає алгоритму

здійсненого автором дослідження. Зміст, структура, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, зі змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 року № 341), Наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України від 31.05.2019 року № 759).

11. Відповідність змісту дисертації спеціальності з відповідної галузі знань, з якої вона подається до захисту.

За своїм фаховим спрямуванням, науковою новизною і практичною значимістю дисертаційна робота Афоніної Ольги Володимирівни «Конституційно-правові форми політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій» відповідає спеціальності 081 – Право. Здобувачкою повністю виконано освітню та наукову складові освітньо-наукового рівня вищої освіти.

12. Результати обговорення та проведення презентації. Рекомендація дисертації до захисту.

Здобувачка представила основні результати досліджень своєї дисертаційної роботи на розширеному засіданні кафедри конституційного і муніципального права юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (протокол № 2 від 06 лютого 2025 року) у формі презентації та наукової дискусії після її завершення.

Враховуючи високий рівень виконаних досліджень, а також актуальність теми роботи, наукову новизну результатів та їх наукове і практичне значення, на розширеному засіданні кафедри було одностайно ухвалене рішення про рекомендацію дисертації Афоніної Ольги Володимирівни «Конституційно-правові форми політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій» до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді для здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право з галузі знань 08 – Право.

Завідувач кафедри
конституційного і муніципального права
юридичного факультету
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна,
кандидат юридичних наук, доцент

Марк ВОРОНОВ